

EUROOPA LIIDU
POLIITIKA
LAHTISELETATUNA

Konkurents

Turgude
parem
toimimine

ELi konkurentsipoliitikaga tagatakse, et ettevõtjad konkureerivad ELi siseturul vastavalt oma seisundile võrdselt ja ausalt.

EUROOPA LIIDU POLIITIKA LAHTISELETATUNA

Käesolev väljaanne kuulub sarja, mis arusaadavas keeles kirjeldab ja põhjendab ELi tegevust eri poliitikavaldkondades ning selle tegevuse tulemusi.

Avaldatud väljaannete nimekirja leiate ja need saate alla laadida veebilehelt:
http://europa.eu/pol/index_et.htm

SISUKORD

Miks me vajame Euroopa konkurentsipoliitikat?	3
Mida hõlmab Euroopa konkurentsipoliitika?	4
Monopolidevastased meetmed	5
Riigiabi	7
Ühinemised	8
Liberaliseerimine	9
Kuidas esitada kaebust?	11
Lisateave	12

Kuidas EL toimib?
„Euroopa 2020”: Euroopa majanduskasvu strateegia
ELi asutajad

Areng ja koostöö
Digitaalarengu tegevuskava
Eelarve
Energeetika
Ettevõtlus
Haridus, koolitus, noored ja sport
Humanitaarabi ja kodanikukaitse
Kaubandus
Keskfond
Kliimameetmed
Konkurents ✕

Kultuur ja audiovisuaalküsimused
Laienemine
Majandus- ja rahaliit ning euro
Maksustamine
Merendus- ja kalandusasjad
Pettusevastane võitlus
Piiirid ja julgeolek
Põllumajandus
Rahvatervis
Regionaalpoliitika
Rände- ja varjupaigaküsimused
Siseturg
Tarbijad
Teadusuuringud ja innovatsioon
Toiduohutus
Toll
Transport
Tööhõive ja sotsiaalküsimused
Välisasjad ja julgeolekupoliitika
Õigusküsimused, kodakondsus ja põhiõigused

Euroopa Liidu poliitika lahtiseletatuna Konkurents

Euroopa Komisjon
Teabevahetuse peadirektoraat
Väljaanded
1049 Brüssel
BELGIA

Käsikiri valmis juulis 2013

Kaanefoto ja foto lk-l 2: © iStockphoto/webb
12 lk – 21 x 29,7 cm
ISBN 978-92-79-24639-5
doi:10.2775/81736

Luxembourg: Euroopa Liidu Väljaannete Talitus, 2014

© Euroopa Liit, 2014
Paljundamine on lubatud. Üksikute fotode kasutamiseks või reprodutseerimiseks tuleb taotleda luba otse autoriõiguse omanikelt.

Miks me vajame Euroopa konkurentsipoliitikat?

Euroopa Liidu konkurentsipoliitika on olnud oluline osa ELi töös alates sellest ajast, mil liit Rooma lepingu alusel asutati. Asjaomase lepinguga kehtestati „süsteem, mis tagab, et konkurentsi ühisturul ei moonutata”. Selle eesmärk oli luua hästi väljatöötatud ja tõhusate konkurentsieeskirjade kogum, et aidata tagada Euroopa turu nõuetekohane toimimine ning pakkuda tarbijatele vabaturusüsteemi eeliseid.

Konkurentsipoliitika tähendab selliste eeskirjade kohaldamist, millega tagatakse, et konkurents ettevõtjate vahel oleks õiglane. See julgustab ettevõtlust ja tõhusust, loob suuremaid valikuvõimalusi tarbijatele ning aitab alandada hindu ja parandada kvaliteeti. Need on põhjused, miks EL võitleb konkurentsivastase käitumise vastu, vaatab läbi ühinemised ja riigiabi ning julgustab liberaliseerimist.

Madalad hinnad kõigile: lihtsaim viis, kuidas ettevõtja saab suurema turuosa, on pakkuda paremat hinda. Konkureerival turul hinnad langevad. See ei tule kasuks mitte ainult tarbijatele – kuna rohkem inimesi saab lubada endale toodete ostmist –, vaid julgustab ka ettevõtjaid tootma ja edendama majandust tervikuna.

Parem kvaliteet: samuti julgustab konkurents ettevõtjaid parandama müüdavate toodete ja teenuste kvaliteeti, et meelitada ligi rohkem kliente ning laiendada oma turuosa. Kvaliteet võib tähendada erinevaid asju: tooteid, mis kestavad kauem või töötavad paremini, paremat müügijärgset teenindust, tehnilist abi või sõbralikumat ja paremat teenindust.

Rohkem valikuvõimalusi: konkurentsiturul püüavad ettevõtjad muuta oma tooteid teistest erinevaks. Selle tulemuseks on suurem valik, et tarbijad saaksid valida toote, mis vastab õigele hinnale ja kvaliteedi suhtele.

Innovatsioon: suuremate valikuvõimaluste ja paremate toodete pakumiseks peavad ettevõtjad olema innovatiivsed oma toodete kontseptsiooni, kujunduse, tootmistehnoloogiate, teenuste jms osas.

Paremad konkurendid ülemaailmsel turudel: ELi-sisene konkurents aitab muuta Euroopa ettevõtjad tugevamaks ka väljaspool ELi ning konkureerida ülemaailmsete konkurentidega.

Konkurents on üleeuroopaline küsimus

Mõnikord võib konkurentsieeskirjade rikkumine toimuda vaid ühes riigis, seega tegeleks sellise juhtumi menetlemisega sageli riiklik konkurentsiasutus. Kuid laieneva siseturu ja areneva üleilmastumise kontekstis on ebaseadusliku käitumise, nagu kartelli juhtimine, mõjusid sageli tunda paljudes riikides nii ELis kui ka väljaspool seda. Euroopa Komisjon on sageli heal positsioonil selliste ELi-üleste juhtumitega tegelemisel. Komisjonil on mitte ainult uurimisvolitused, vaid ka pädevus siduvate otsuste vastuvõtmiseks ja märkimisväärsete trahvide kehtestamiseks.

Komisjonile anti 1962. aastal volitused võimaliku konkurentsivastase käitumise uurimiseks ning 1990. aastal jurisdiktsioon suurte ühinemiste üle. Komisjon jõustab ELi konkurentsieeskirju koos liikmesriikide konkurentsiasutustega.

Kõigil ELi liikmesriikidel on sellised asutused, millel on pädevus ELi konkurentsioiguse jõustamiseks. Asjaomane pädevus on põhimõtteliselt sama, mis Euroopa Komisjonil. Alates 2007. aastast on liikmesriikide konkurentsiasutused kohaldanud ELi konkurentsieeskirju ligikaudu 400 otsuse puhul.

Kõnealused konkurentsiasutused ja komisjon vahetavad teavet ELi konkurentsieeskirjade rakendamise kohta Euroopa konkurentsivõrgustiku raames. See võrgustik aitab hõlpsamini kindlaks määrata, milline asutus peaks tegelema konkreetsete küsimustega ja millised võivad abistada. Võrgustik aitab tagada ELi konkurentsieeskirjade tõhusa ja järjepideva kohaldamise. Konkurentsiasutused teavitavad Euroopa konkurentsivõrgustiku kaudu üksteist kavandatavatest otsustest ja võtavad teadmiseks teiste konkurentsiasutuste märkusi. Sellisel moel saavad nad vahetada kogemusi ja teha kindlaks head tavad.

Konkurentsiasutused kogu Euroopas tagavad, et ettevõtjad ja valitsused peaksid kinni ausat konkurentsi käsitlevatest ELi eeskirjadest, jättes samas ruumi ka innovatsioonile, ühtlustatud nõuetele ning väikeettevõtjate arengule. Liikmesriikide kohtutel on samuti pädevus otsustada, kas konkreetne leping vastab ELi konkurentsieeskirjadele või mitte. Ettevõtjad ja tarbijad saavad samuti nõuda hüvitist, kui nad on saanud konkurentsi piirava ebaseadusliku käitumise tõttu kahju.

Mida hõlmab Euroopa konkurentsipoliitika?

Koostöös liikmesriikide konkurentsiasutustega teeb Euroopa Komisjon tööd selleks, et konkurentsivastast käitumist ennetada või parandada. Komisjon jõustab vahetult ELi konkurentsieeskirju, et tagada ELi turgude parem toimimine, jälgides, et kõik ettevõtjad konkureeriks ELis vastavalt oma seisundile võrdselt ja ausalt. Eelkõige hoiab komisjon ettevõtjatel silma peal, tagamaks, et nad ei teeks kokkuleppeid turu omavaheliseks jagamiseks ega takistaks võimalike konkureerivate ettevõtjate sisenemist turule. Kui ettevõtjad rikuvad eeskirju, siis saab neile määrata märkimisväärseid trahve, mis võivad moodustada kuni 10% nende käibest.

Riigiabi, monopolidevastase võitluse ja ühinemiste kontrolli kaudu tagab komisjon siseturul moonutamata konkurentsi. Sellised võrdsed konkurentsitingimused tagavad Euroopa kõigi ettevõtjate (sealhulgas ka väikeste ja keskmise suurusega ettevõtjate – VKEde) juurdepääsu suurele ja väljaarendatud ELi siseturule.

Euroopa konkurentsipoliitika on siseturu oluline osa. Selle eesmärk on pakkuda kõigile Euroopas kvaliteetsemaid tooteid ja teenuseid madalamate hindade eest. Jätakuvalt keskendutakse järgmistele meetmetele:

- kartellidevastane võitlus;
- turgu valitsevate ettevõtjate turujõu kuritarvitamise ärahoidmine kõigis sektorites ja kõigis Euroopa riikides;
- kavandatavate ühinemiste range läbivaatamine;
- riigiabi andmise kontrollimine nendes sektorites ja nendele ettevõtjatele, kelle puhul võidakse moonutada konkurentsi.

Komisjon teeb samuti tööd selle nimel, et parandada tarbijate ja ettevõtjate õigusi saada hüvitatud kahju eest, mis neile tekitati seoses konkurentsivastase käitumisega, ning otsib viise, kuidas tõhustada ja täiustada riigiabi andmist käsitlevaid uurimisi.

Peamised eeskirjad

ELi eeskirjade kohaselt

- ei ole lubatud ettevõtjatevaheline hindade kindlaksmääramine või turgude jagamine (Euroopa Liidu toimimise lepingu artikkel 101);
- ei tohi ettevõtjad kasutada oma turgu valitsevat seisundit konkreetset turul, et väiksemaid konkurente turult eemale tõrjuda (Euroopa Liidu toimimise lepingu artikkel 102);
- ei tohi ettevõtjad ühineda, kui nad saavutavad selle tulemusel turu üle kontrolli. Suured ettevõtjad, kelle äritegevus ELis on laialdane, ei või ühineda ilma Euroopa Komisjoni eelneva heakskiiduta isegi juhul, kui nende asukoht jääb EList väljapoole (ühinemismäärus).

ELi eeskirjadega on hõlmatud ka valitsuste poolt ettevõtjatele antav abi (riigiabi), mille üle teostab järelevalvet komisjon (Euroopa Liidu toimimise lepingu artikkel 107). Alljärgnevad meetmed on keelatud, kui need ei vasta just teatavatele kriteeriumidele:

- laenu ja toetused;
- maksusoodustused;
- soodushindadega kaubad ja teenused;
- valitsuse tagatised, mis võrreldes konkurentidega lihtsustavad ettevõtjal laenu saamist.

Riigiabi ei või mingis vormis anda raskustes olevatele ettevõtjatele, kellel ei ole lootust saada majanduslikult elujõuliseks.

Monopolidevastased meetmed

Need on meetmed, millega ennetatakse monopolide teket või kontrollitakse neid. Seda tehakse alati selleks, et edendada konkurentsi ettevõtluses.

Konkurentsivastased kokkulepped

Euroopa Liidu toimimise lepingu artikli 101 kohaselt on konkurentsivastased kokkulepped keelatud. Need on kokkulepped, mis vähendavad konkurentsi, olenemata sellest, kas osapooled kavatsesid konkurentsi piirata või mitte.

Konkurentsivastaseid kokkuleppeid käsitlevad monopolidevastased eeskirjad sisalduvad erinevates määrustes. Mõned neist käsitlevad kas konkreetseid käitumise liike või konkreetseid sektoreid. Nendes kirjeldatakse samuti komisjoni volitusi ettevõtjate uurimisel, sealhulgas ka õigust nende valdustes tõendeid otsida.

Komisjon on samuti võtnud vastu erinevaid mitteregulatiivseid dokumente, nagu teatised ja suunised. Nendes selgitatakse komisjoni poliitikat üksikasjalikumalt ning need on seotud kas oluliste konkurentsivastaste eeskirjade tõlgendamise või menetluslike küsimustega (nt juurdepääs toimikule).

Mis on „konkurentsivastased kokkulepped“?

Need on ettevõtjatevahelised kokkulepped, millega piiratakse konkurentsi – näiteks kartellid, mille puhul ettevõtjad lepivad kokku omavahelise konkurentsi vältimises või nende poolt müüdavate toodete hindades.

Miks kartellid ei ole majandusele kasulikud ning kuidas komisjon neid tuvastab?

Kartellides osalevad ettevõtjad, kes kontrollivad hindu või jagavad turuosi, püüavad kaitsta end konkurentsiturve eest, et nad ei peaks pakkuma uusi tooteid, parandama kvaliteeti ega langetama hindu. Seepärast peavad tarbijad madalama kvaliteedi eest rohkem maksma.

Kartellid on ELi konkurentsioiguse kohaselt ebaseaduslikud ja Euroopa Komisjon määrab kartellis osalevatele ettevõtjatele suuri trahve. Kuna kartellid on ebaseaduslikud, hoitakse neid üldiselt rangelt saladuses ja tõendite leidmine kartellide kohta ei ole lihtne.

Selleks et kartelle tuvastada ja nende tegevus lõpetada, kohaldab komisjon leebema kohtlemise põhimõtet. See seisneb selles, et kartellis osalevad ettevõtjad, kes tunnistavad kartellis osalemist ja esitavad sellekohaseid tõendeid, saavad kas täieliku vabastuse trahvide maksimisest või vähendab komisjon nende suhtes kohaldatavat trahvisummat.

Kartellis osalevad ettevõtjad saavad samuti üles tunnistada, mida nad tegid ja võtta selle eest vastutuse, kasutades komisjoni kartellide lahendamise menetlust. See lühendab menetluse kestust, säästes komisjoni vahendeid. Samuti vähendatakse sellises menetluses osalevate ettevõtjate trahve.

Siiski ei ole kartellide lahendamise menetlus käsitletav kartellis osalejate ja Euroopa Komisjoni vahelise läbirääkimisena – komisjonil on enne asjaomaseid arutelusid uurimise jooksul juba kogutud piisavalt tõendeid kartellis osalejate vastu.

Kokkulepped on konkurentsivastased siis, kui nende osapooled lepivad kokku:

- hindades;
- tootmise piiramises;
- turgude või klientide jagamises;
- edasimüügihindades (tootjate ja turustajate vahel).

Siiski võib kokkuleppe sõlmimine olla lubatud, kui:

- selle positiivne mõju on negatiivsest suurem;
- see ei ole sõlmitud konkurentide vahel;
- selles osalevad ettevõtjad, kellel oleks ühiselt vaid väike turuosa;

© iStockphoto/Anna Bryukhanova

Konkurentsipoliitika eesmärk on pakkuda kvaliteetsemaid tooteid ja teenuseid madalamate hindade eest.

- see on vajalik toodete või teenuste täiustamiseks, uute toodete arendamiseks või uute ja paremate mooduste leidmiseks, et muuta tooted tarbijatele kättesaadavaks.

Näiteks võib komisjon lubada ettevõtjatel teha koostööd ühise tehnilise standardi väljatöötamiseks kogu turu jaoks. Uurimis- ja arenduskokkulepped ning tehnosiirde kokkulepped on seega sageli konkurentsioigusega kokkusobivad, sest mõnikord on uute toodete arendamine kallis ja üheainsa ettevõtja jaoks liiga kulukas. Samuti võivad seaduslikud olla kokkulepped, mis käsitlevad ühist tootmist, ostmist ja müümist või standardimist.

Ka võidakse lubada väiksemate ettevõtjate koostöökokkuleppeid, kui need tugevdavad võrreldes suuremate ettevõtjatega nende konkurentsivõimet.

Turgu valitseva seisundi kuritarvitamine

Kui ettevõtja on turul jõupositsioonil, võib ta konkurentsi piirata. Turgu valitsev seisund ei ole iseenesest konkurentsi piirav, ent kui äriühing kasutab seda ära selleks, et oma konkurente turult välja tõrjuda, käsitatakse seda oma seisundi kuritarvitamisena. Euroopa Liidu toimimise lepingu artikli 102 kohaselt on see keelatud.

Mida tähendab turgu valitseva seisundi kuritarvitamine?

Näiteks kui turul valitsevat seisundit omav ettevõtja püüab oma konkurente turult eemale tõrjuda, võib see olla käsitav oma seisundi kuritarvitamisena juhul, kui tema meetmete tulemusel kaotatakse konkurents turul. Selle tulemusel tõusevad tarbijate jaoks hinnad ja väheneb valik.

Ärisuhetes väiksemate ettevõtjatega ei tohi suurettvõtjad kasutada oma läbirääkimisjõudu, et kehtestada tingimused, mis raskendavad nende tarnijate või klientide kauplemist nende konkurentidega.

Veel näiteid ettevõtja turgu valitseva seisundi kuritarvitamise kohta:

- liiga kõrgete hindade kehtestamine;
- kunstlikult madalate hindade kehtestamine, mille eesmärk on kahjustada väiksemaid konkurente või need üldse turult eemale tõrjuda;
- tarbijatele sellise toote müümine, mis on kunstlikult seotud mõne teise, nõutavama tootega; seega ei sobi ei ühe ega teise toote alternatiivid ning konkurents on moonutatud;

Ettevõtjatevahelised kokkulepped võivad mõnikord konkurentsi piirata.

- teatavate klientide teenindamisest keeldumine või erialahindluste pakkumine klientidele, kes ostavad turgu valitsevalt ettevõtjalt ära kogu kauba või valdava osa sellest;
- ühe toote müügi sidumine teise toote ostmisega.

Millised on komisjoni uurimisvolitused?

Alates 1962. aastast on komisjonil olnud volitused võimaliku konkurentsivastase tegevuse uurimiseks. See tähendab muu hulgas seda, et kui komisjon otsustab viia läbi uurimise, on tema ametnikel õigus:

- siseneda ettevõtja ruumidesse, territooriumile või transpordivahenditesse;
- uurida raamatupidamis- ja muid ettevõtlusega seotud dokumente;
- teha või saada selliste dokumentide või kirjade koopiaid või väljavõtteid;
- pitseerida äriruume ning raamatupidamis- ja muid dokumente sellise aja jooksul ja sellises ulatuses, mis on vajalik kontrolli läbiviimiseks;
- küsida ettevõtja mis tahes esindajalt või töötajalt uurimise eesmärgil selgitusi uuritava küsimusega seotud asjaolude või dokumentide kohta ning registreerida vastused.

Riigiabi

Mõnikord toetavad valitsused riigi rahaga kohalikku tööstust või üksikuid ettevõtjaid. See annab nendele ebaausa eelise ja kahjustab konkurentsi ning moonutab kaubandust. Euroopa Liidu toimimise lepingu artikli 107 kohaselt on see keelatud.

Euroopa Liidu toimimise lepingu artikli 108 kohaselt peab komisjon sellise teguviisi ära hoidma, võimaldades riigiabi vaid juhul, kui see on tõeliselt üldistes huvides ehk kui toetusest on kasu ühiskonnale ja majandusele tervikuna.

2012. aasta mais käivitas komisjon riigiabi asjakohastamist käsitleva algatuse, mille eesmärk on muuta liikmesriikide jaoks lihtsamaks sellise abi kasutamine, mis on suunatud turutõrgete kõrvaldamisele ja Euroopale ühist huvi pakkuvate eesmärkide saavutamisele. Samuti on komisjoni eesmärk keskenduda sellistele juhtumitele, millel on suurim mõju siseturule, eeskirjade täiustamisele ning kiiremate otsuste vastuvõtmisele.

Kuidas otsustab komisjon, kas konkreetne riigiabi on lubatud?

Esiteks peab komisjon leidma vastuse järgmistele küsimustele.

- Kas riigiasutused on andnud toetusi (nt tagastamatu abi, intressi- ja maksusoodustused, tagatised, osalus äriühingus, kaupade ja teenuste pakkumine) soodustingimustel?
- Kas need toetused mõjutavad tõenäoliselt ELi liikmesriikide vahelist kaubandust?
- Kas toetused on valikulised, s.t kas need annavad eelise teatavatele ettevõtjatele või tööstussektoritele või teatavates piirkondades asuvatele ettevõtjatele?

Riigiabi kontroll tagab selle, et valitsuste sekkumised ei moonutaks ELi konkurentsi ega kaubandust.

Näiteks ei ole üldised maksumeetmed ja tööhõivealased õigusaktid valikulised, sest need kehtivad kõigi suhtes.

- Kas on toimunud või võib toimuda konkurentsi moonutamine?

Jaatava vastuse korral peab komisjon toetused keelama, välja arvatud juhul, kui tõendatakse, et need on siseturuga kokkusobivad.

Erandid

On võimalikud teatavad erandid. Riigiabi võib anda juhul, kui on reaalne võimalus, et raskustes olev või uus ettevõtja võib hakata kasumit tootma, ning juhul, kui see on Euroopa Liidu huvides (nt kui seeläbi säilitatakse või luuakse töökohti).

Esmased otsuse tegemise kriteeriumid tuginevad sellele, kas ilmneb kasu tarbijatele või tekitatakse kahju teistele ettevõtjatele. Komisjon lubab sageli anda abi teadusuuringuteks ja innovatsiooniks, piirkondlikuks arenguks ja VKEdele, kuna nendel juhtudel teenitakse ELi üldisi eesmärke.

Kuidas teostatakse riigiabi andmise alast järelevalvet?

ELi liikmesriigid peavad Euroopa Komisjoni teavitama kavandatavatest toetustest ja muust abist enne nende andmist. Kõigist teatatud riigiabimeetmetest kiidab komisjon pärast esialgset hindamist heaks umbes 85%.

Kui vaieldavate juhtumite puhul on vajalik ametlik uurimine, avaldatakse selle algatamisotsus Euroopa Liidu Teatajas ja komisjoni riigiabiregistri leheküljel. Huvitatud pooled saavad teha abi kohta märkusi ja komisjon kaalub enne lõpliku otsuse langetamist kõiki aspekte.

Samuti uurib Euroopa Komisjon liikmesriikide antud abi, millest ei ole ette teatatud, ent millest komisjon on teada saanud tänu enda uurimistegevusele, ettevõtjate või üksikisikute kaebustele või meedias avaldatule. Kui Euroopa Komisjon leiab, et selline abi on kokkusobimatu ELi õiguse ja ausa konkurentsiga, nõuab ta, et liikmesriik peataks abi andmise ning nõuaks juba antud abi tagasi.

Komisjoni riigiabi tulemustabeli lehekülgedel on statistika iga ELi liikmesriigi poolt antud riigiabi kogusumma ja liigi kohta.

Sellest järeldub, et varem pigem üksikutele ettevõtjatele või tööstussektoritele antud riigiabi on nüüd rohkem suunatud ELile üldist huvi pakkuvate meetmete. See aitab muuta Euroopa majanduse maailmaturul konkurentsivõimelisemaks.

Ühinemised

Lisaks muudele ELi õigusaktidele on olemas veel üks oluline õigusakt konkurentsi tagamiseks: ühinemismäärus. Ühinemismäärusega, mis võeti esmakordselt vastu 1990. aastal, kehtestati ühinemiskontrolli süsteem, mis annab Euroopa Komisjonile pädevuse keelustada ühinemised ja omandamised, mille puhul konkurents väheneks olulisel määral.

Ühinemisotsuste tegemisel on peamisteks õigusaktideks ELi ühinemismäärus ja selle rakendusmäärus. Ühinemismäärus sisaldab peamisi eeskirju koondumiste hindamiseks ning rakendusmäärus käsitleb menetluslikke küsimusi (teatamine, tähtajad, õigus ärakuulamisele).

Tegevuse ühendamine võib paljude ettevõtjate jaoks tähendada uute toodete tõhusamat väljatootamist või tootmis- ja turustamiskulude vähendamist. Suurema tõhususe tõttu muutub turg konkurentsivõimelisemaks ning tarbijad saavad kasu parematest toodetest ja õiglasematest hindadest.

Kuid mõned ühinemised võivad konkurentsi vähendada, näiteks turgu valitseva ettevõtja loomise või tugevdamise kaudu. See tuleb tõenäoliselt tarbijatele kahjuks kõrgemate hindade, valiku kitsenemise või innovatsiooni vähenemise tõttu.

Enne ühinemist või ühenduste loomist peavad piiriüleselt tegutsevad suurettevõtjad küsima komisjonilt luba ning esitada komisjonile otsuse tegemiseks vajalikku teavet.

Konkurentsiasutused tagavad, et kui kaks või enam ettevõtjat ühinevad alaliselt või ajutiselt, ei häiriks see turu tasakaalu nii, et see takistaks konkurentsi või et tekiks turu valitsev seisund, mida võidakse kuritarvitada.

© Shutterstock/Sommthink

EL kontrollib kavandatavaid ühinemisi, et hoida ära kahjulikke mõjusid konkurentsile.

Miks tuleb ühinemised Euroopa tasandil heaks kiita?

See võimaldab erinevates ELi liikmesriikides tegutsevatel ettevõtjatel saada ühinemiste jaoks luba ühekorraga.

Milliseid ühinemisi Euroopa Komisjon uurib?

Komisjon uurib ühinemisi siis, kui ühinevate ettevõtjate aastakäive ületab teatava künnise. Sellest künnisest allapoole jäävaid ühinemisi võivad läbi vaadata ELi liikmesriikide konkurentsiasutused.

Need eeskirjad kehtivad kõigi ühinemiste kohta, olenemata sellest, millises maailma riigis on ühinevate ettevõtjate registrijärgne asukoht, peakorter, tegutsemiskoht või tootmisrajatised. See on nii, kuna ka väljaspool Euroopa Liitu paiknevate ettevõtjate ühinemised võivad mõjutada ELi turge, kui nad tegutsevad ka siin.

Komisjon võib uurida ka neid ühinemisi, mille on talle edastanud ELi liikmesriikide konkurentsiasutused. Seda võivad taotleda ühinevad ettevõtjad või ELi liikmesriigi konkurentsiasutused. Teatavatel asjaoludel võib komisjon edastada juhtumi ka ELi liikmesriigi konkurentsiasutusele.

Millal on ühinemised keelatud või lubatud?

Kavandatavad ühinemised võidakse keelata siis, kui ühinevad peamised konkurendid või kui ühinemine nõrgendaks märkimisväärselt või piiraks tõhusat konkurentsi ELis, näiteks turgu valitseva ettevõtja loomise või tugevdamise kaudu.

Komisjon peatab ühinemised harva, kuna ta saab tavaliselt problemaatilisemad ühinemised heaks kiita, kehtestades ühinevatele ettevõtjatele siduvad tingimused või meetmed. Need tingimused või meetmed tagavad, et ühinemisega ei kaasneks turu moonutamine. Ettevõtjad võivad näiteks olla kohustatud müüma osa ühinenud ettevõttest või andma teisele turul tegutsevale ettevõtjale tehnoloogilitsentsi. Kui komisjon leiab, et kohustused säilitaksid või taastaksid turul konkurentsi, annab ta ühinemise toimumiseks tingimusliku nõusoleku. Kui nad seda ei tee, võib komisjon sekkuda.

Kui komisjon järeldeb, et ühinemisega ei kaasne konkurentsi piiramist, kiidab ta selle tingimusteta heaks.

Liberaliseerimine

Mõned olulised teenused, nagu energia, telekommunikatsioon, transport, vesi ja postiteenused, on mõnes riigis endiselt riigiasutuste, mitte eraettevõtjate kontrolli all. ELi liikmesriikide valitsused võivad konkreetsete avalike teenuste osutamise usaldada ettevõtjatele, andes neile kohustused, erioigused ja rahalised hüvitised, mis peavad olema kooskõlas riigiabieeskirjadega.

Võib juhtuda, et need teenused on liberaliseeritud, s.t avatud konkurentsile erinevate ettevõtjate vahel. Sellisel juhul kontrollib komisjon seda, kas teenused on jätkuvalt kättesaadavad ka neis piirkondades, kus nende osutamine ei ole majanduslikult tasuv. Lisaks tuleb kindlasti tagada, et liberaliseerimisprotsess viiakse läbi sellisel, et see ei annaks ebaõiglast eelist enne liberaliseerimist monopolset seisundit omanud ettevõtjale.

Millised on liberaliseerimise eelised?

Turgude liberaliseerimisel on mitu eelist.

Tarbijad saavad valida mitme alternatiivse teenusepakkuja ja toote vahel. Näiteks raudtee-, elektri- ja gaasitööstuse puhul peavad võrguoperaatorid nüüd tagama konkurentidele õiglase juurdepääsu oma võrkudele. Nende tööstusharude puhul on väga oluline jälgida, et kõikidel tarnijatel oleks õiglane juurdepääs võrkudele, et võimaldada

- tarbijatel valida parimaid tingimusi pakkuva tarnija;
- tarbijatel saada kasu madalamatest hindadest ning uutest teenustest, mis on üldjuhul varasemast tõhusamad ja tarbijasõbralikumad;
- muuta liikmesriikide majandus konkurentsivõimelisemaks.

Kas konkurentsile rajatud turul on võimalik avalikke teenuseid nõuetekohaselt osutada?

Jah, nii kaua kui õigusliku reguleerimisega tagatakse, et avalikke teenuseid osutatakse jätkuvalt ning et tarbijate huve ei kahjustata.

Komisjon võtab alati arvesse erikohustusi, mis on seatud igale ettevõtjale, kellel on „monopoliõigused”. See lähenemine tagab ausa konkurentsi, ilma et asetataks ebasoodsasse olukorda riigi rahastatavat teenuseosutajat, kes on kohustatud osutama avalikkuse huvides teenuseid isegi siis, kui see ei ole tulus.

Tarbijad saavad Euroopas valida erinevate energiateenuse pakkujate vahel.

Komisjon võib konkreetsetel asjaoludel nõustuda ettevõtja monopoli omava seisundiga, näiteks juhul, kui tegemist on kalli infrastruktuuriga (nn loomulikud monopolid) või juhul, kui oluline on tagada avaliku teenuse osutamine. Vaatamata sellele

- peavad monopoolsed ettevõtjad suutma tõestada, et nad kohtlevad teisi ettevõtjaid õiglaselt;
- peavad loomulikud monopolid tegema oma infrastruktuuri kättesaadavaks kõigile kasutajatele;
- ei tohi avaliku teenuse osutamisest saadavat tulu kasutada äritegevuse rahastamiseks, saades selliselt võrreldes konkurentidega võimaliku hinnaeelise.

Kas tarbijad saavad sellest kasu?

Jah, kuid see võtab aega.

Kahel kõige esimesel konkurentsile avatud turul (lennutransport ja telekommunikatsioon) on hinnad märkimisväärselt langenud. Seda ei ole veel juhtunud turgudel, mis avati konkurentsile hiljem või mida ei olegi veel avatud (elektrienergia-, gaasi-, raudtee- ja postiteenuste turg), kus hinnad on jäänud muutumatuks või isegi tõusnud.

See võib olla tingitud sektorile eriomastest teguritest — näiteks on gaasihinnad tihedalt seotud naftahindadega. Kuid üldiselt saavad tarbijad konkurentsile avatumates sektorites suurema tõenäosusega kasu madalamatest hindadest.

Millised on tagajärjed?

Komisjon uurib, kas ettevõtjad rikkuvad või võivad konkurentsieeskirju rikkuda. See tähendab, et ta saab võtta meetmeid nii enne kui ka pärast eeskirjade rikkumist, et kaitsta konkurentsivõimelist turgu. Komisjoni uurimise tulemusel võib ta sõltuvalt olukorrast oma otsusega kas keelata teatava tegevuse, nõuda olukorda parandavate meetmete võtmist või määrata trahvi. Seega saab komisjon ELis ennetada nii konkurentsialaseid rikkumisi kui ka määrata karistusi.

ELi konkurentsialased õigusaktid on vahetult kohaldatavad kõigis ELi liikmesriikides. Liikmesriikide konkurentsiasutused saavad kohaldada ELi eeskirju ja nende endi konkurentsialaseid õigusakte.

Selleks et komisjon saaks meetmeid võtta, peab konkurentsivastasel käitumisel olema mõju ELi liikmesriikide vahelisele kaubandusele. Komisjonil on konkurentsioiguse jõustamisel suured volitused, mis on talle antud ELi liikmesriikide poolt asutamislepingute alusel. Komisjoni otsused on siduvad nii eeskirju rikkuvatele ettevõtjatele kui ka liikmesriikide asutustele, kuid tema otsuseid saab edasi kaevata ELi Üldkohtusse ning seejärel (õigusküsimustes) Euroopa Kohtusse. Ettevõtjad ja ELi liikmesriikide valitsused esitavad pidevalt kaebusi ning mõnikord saavad nende komisjoni otsuste vastu esitatud apellatsioonid rahuldatud.

Millised on tulemused?

Ainuüksi kartellide keelustamist käsitlevatest komisjoni otsustest tulenev kasu tarbijatele oli 2012. aastal hinnanguliselt 1,35–2 miljardit eurot.

Trahvidest saadud vahendid ei suurenda ELi üldeelarvet, kuid vähendavad summat, mida liikmesriigid peavad vastavalt eelnevalt kokkulepitule eelarvesse maksma.

Komisjoni otsused on aastate jooksul Euroopa tarbijatele mitmel moel kasu toonud.

Üks Euroopa Komisjoni konkurentsijuhtum on seotud valitseva seisundi kuritarvitamisega Ameerika Ühendriikide tarkvaragigandi Microsoft poolt. Komisjon määras Microsoftile trahvi selle eest, et viimane sidus erinevad tarkvararakendused ühte paketti. Komisjon otsustas, et Microsoft oli tarbijate suhtes käitunud ebaõiglaselt, kuna jättis nad ilma valikuvõimalusest, hoides hinnad kunstlikult kõrged ning vähendades innovatsiooni tarkvaratööstuses.

2012. aastal määras komisjon telerite ja arvutikuvarite kinesiikopide tootjatele 1,47 miljardi euro suuruse

trahvi ligi kakskümmend aastat kestnud kartellide eest. Ajavahemikus 2001–2006 moodustasid LCD-ekraanide tootjad Aasias kartelli, leppides kokku hindades ning vahetades tundlikku teavet suurekraaniliste TV- ja arvutirakenduste kohta. Kartelli tegevusel oli otsene mõju Euroopa tarbijatele, kuna enamik LCD-televisooristest, arvutiekraanidest ja sülearvutitest pärineb Aasiast.

2006. ja 2012. aastal teavitas odavlennufirma Ryanair komisjoni oma soovist võtta üle Iirimaa riiklik lennufirma Aer Lingus. Komisjon analüüsis tehingu võimalikku mõju konkurentsile ja tarbijatele, pidades eelkõige silmas asjaolu, et Iirimaa või Iirimaa väljapoole lendab igal aastal üle 14 miljoni reisija. Mõlema lennuettevõtja ühinemisel oleks tekkinud ettevõtte, kellel oleks olnud monopol või turgu valitsev seisund Iirimaa seotud liinidel, mistõttu oleks valik tarbijate jaoks vähenenud ja hinnad suure tõenäosusega tõusnud.

Finantskriisile reageerimine

Komisjon püüab tagada, et liikmesriikide meetmed kriisist väljatulemiseks ei kahjustaks konkurentsi, vaid võtaks pigem arvesse Euroopa olukorda laiemalt.

Riigiabi käsitlevad eeskirjad on selleks, et peatada liikmesriikide valitsuste vaheline tormijooks oma ettevõtjate toetamiseks ning elujõuliste ettevõtjate ebaõiglasesse olukorda seadmine.

Siiski oli komisjon nõus sellega, et valitsused võivad võtta meetmeid probleemide lahendamiseks finantssektoris. Seepärast kehtestas komisjon ajutised erieeskirjad pankade toetamise kohta.

Nende eeskirjade kohaselt ei tohi pangad võtta vastu riigiabi, ilma et nad võtaksid ise meetmeid oma olukorrale lahenduse leidmiseks.

Komisjon võttis ELi liikmesriikide valitsustele suuremate võimaluste andmiseks krediidiinappusest tulenevate mõjudega toimetulekuks vastu ajutised eeskirjad, mis on suunatud ettevõtjatele (mis ei ole pangad) ning mille kohaselt võivad valitsused kasutada muu hulgas järgmisi meetmeid:

- ettevõtjate juurdepääsu hõlbustamine rahastamisele;
- riigitagatised vähendatud tagatispreemiaga laenudele;
- ekspordikrediidikindlustus;
- subsideeritud laenud (eelkõige ökosõbralike toodete puhul).

Kuidas esitada kaebust?

Mida ma saan ette võtta, kui mõne ettevõtja tegevus piirab minu arvates konkurentsi?

Oma igapäevaelus võite märgata äritegevust, mis Teie arvates võib piirata konkurentsi. Näiteks on ettevõtjad mõnikord keeldunud täitmast teiste liikmesriikide tarbijate tellimusi. Selline keeldumine võib olla märk ebaseaduslikust piiravast tegevusest ja Te võiksite sellest teavitada asjaomast konkurentsiasutust.

► 1. samm: otsustage, millist konkurentsiasutust teavitada

Võtke ühendust riikliku konkurentsiasutusega: kui olukord, millega olete kokku puutunud, on konkreetne ja piirneb teie elukohaks oleva riigi või alaga ega ole seotud rohkem kui kolme liikmesriigiga. Kõik riiklikud konkurentsiasutused kohaldavad nüüd Euroopa Komisjoniga samu konkurentsieeskirju ning väga sageli on neil pädevus Teie probleemi lahendamiseks.

Võtke ühendust komisjoniga: kui leiate, et juhtumiga on seotud enam kui kolm liikmesriiki.

Isegi juhul, kui Te ei ole kindel probleemi ulatuses, võtke kindlasti ühendust kas riikliku konkurentsiasutuse või Euroopa Komisjoniga. Konkurentsiasutused teevad koostööd ja võivad juhtumi, millega hakatakse Teie teate põhjal tegelema, omavahel sobivalt ära jagada.

► 2.A samm: riikliku konkurentsiasutuse teavitamine

Liikmesriikide konkurentsiasutused saavad asjaomastelt ettevõtjatelt teavet koguda ja võtta meetmeid probleemi lahendamiseks, kui nad leiavad, et ELi konkurentsioigust on rikutud.

Palun arvestage sellega, et liikmesriikide asutuste järgitav kord sõltub nende siseriiklikust õigusest ja võib ELis liikmesriigiti erineda. Seega võiksite enne liikmesriigi konkurentsiasutusega ühenduse võtmist külastada selle veebisaiti või küsida asutuselt juhendeid selle kohta, kuidas oleks kõige õigem oma kahtlustest teatada.

Riiklikud konkurentsiasutused:

http://ec.europa.eu/competition/nca/index_en.html

Televisoorite hinnad on nüüd õiglasemad, pärast seda, kui EL kõrvaldas kartellid, mis leppisid salaja kokku kõrgetes hindades.

► 2B. samm: Euroopa Komisjoni teavitamine

Saate oma kahtlustest Euroopa Komisjonile teatada e-kirja teel aadressil

comp-market-information@ec.europa.eu.

Võite ka saata kirja posti teel järgmisele aadressile:

European Commission
 Directorate-General for Competition
 Antitrust Registry
 1049 Brussels
 Belgium

Palun pange kirja oma nimi ja aadress, märkige asjaomased ettevõtjad ja tooted ning kirjeldage selgelt tegevust, mida olete täheldanud. See aitab Euroopa Komisjonil turul probleeme avastada ja võib kaasa tuua uurimise algatamise.

Ametliku kaebuse esitamine Euroopa Komisjonile

Kui tegevus, mis Teie arvates piirab konkurentsi, mõjutab Teid otseselt ja Te saate Euroopa Komisjonile anda konkreetset teavet, võiksite hoopis ametliku kaebuse esitada. Sellisel juhul peate täitma teatavaid juriidilisi nõudeid, mida selgitatakse üksikasjalikult komisjoni teatises kaebuste käsitlemise kohta.

Tarbijaühingu teavitamine

Tarbijana võite oma tähelepanekutest teavitada ka tarbijaühingut. Tarbijaühing võib siis otsustada koguda erinevatelt tarbijatelt saadud teabe kokku ja esitada Euroopa Komisjonile kaebuse.

Võtke ühendust riikliku tarbijaorganisatsiooniga:

http://ec.europa.eu/consumers/cons_org/associations/index_en.htm

Lisateave

Lisateave ELi konkurentsipoliitika ja -eeskirjade ning teave komisjonile teatatud ühinemiste kohta, konkurentsiootsuste terviktekstid monopolide, ühinemiste ja riigiabi valdkondades, viimane konkurentsipoliitika uudiskiri ja asjakohased õigusaktid on kättesaadavad veebisaidil Euroopa konkurentsi käsitlevatel lehekülgedel (http://ec.europa.eu/competition/index_en.html).

Järgmised väljaanded on kättesaadavad paberil, kuid neid saab ka tasuta alla laadida.

- **Konkurentsipoliitika aastaaruanne:** <http://ec.europa.eu/competition/publications/index.html>
- **Teave komisjonile teatatud ühinemiste kohta, Euroopa Komisjoni ametlikud otsused konkurentsivastase tegevuse, ühinemiste ja riigiabi valdkondades ning nende aluseks olevad üksikasjalikud õigusaktid on avaldatud Euroopa Liidu Teatajas:** <http://eur-lex.europa.eu/JOIndex.do>
- **Ülevaade Euroopa Komisjoni tööst konkurentsiküsimuste valdkonnas sisaldub iga-aastases üldaruandes Euroopa Liidu tegevuse kohta:** http://europa.eu/generalreport/index_et.htm
- **Kas Teil on küsimusi Euroopa Liidu kohta? Europe Direct saab aidata:** 00 800 6 7 8 9 10 11
<http://europedirect.europa.eu>

